

Ana Svetel
STEKLENE STENE

Marellice

Izstopila je iz zatohle železniške postaje in se proti središču spustila po širokem, urejenem bulvarju. Tukaj je bila prvič. Za začetek se je hotela zgolj pasti na prvih vtisih. Novih mest se je veselila kot otrok, in medtem ko so se njeni kolegi že zdavnaj naveličali Evrope, je sama čutila vznemirjeno zbadanje v trebuhu vsakič, ko se je znašla na neodkritem terenu. Morda zato, je razmišljala, ker je raznolikost, ki jo lahko doseže že po nekaj urah vožnje, začela izkušati precej pozno. Vidno je pretapljala v besede, jih preizkušala, kot bi vogale, ljudi, brneče ulice odevala v nova oblačila in preverjala, kako jim pristojijo. Bleščeče, razkošno in glasno, si je rekla. Opazovala je oblike, teksture, dialoge med hišami, ograjami, redkimi drevesi. Zazdelo se ji je, da v ravno krojenih kavbojkah in ohlapni zeleni jakni izstopa – v primerjavi z vsemi tesno oprjetimi krili, gladko zravnanimi lasmi in izrazito začrtanimi obrvmi žensk, ki so hitele mimo ali posedale v lokalih, se je sama sebi zazdela precej brezspolna. Doma se je zlila z okolico, tukaj je bila očitno tujka. A njena udobna garderoba, od dolge vožnje zaležan ohlapen čop in velik nahrbtnik, ki jo je stiskal okoli ramen, ji niso kvarili razpoloženja. Ker je imela pred srečanjem še nekaj časa, je sedla na kavo, skušala dešifrirati cirilico na plastificiranem meniju, a ko je prišel natakar, le olajšano naročila »kafa sa mljekom«, upajoč, da njena polomljena srbohrvaščina zveni dovolj slovensko in nerodno, da ne vzbuja

sumničavosti ali zamere. Dobila je močan črn napitek s pljunkom mleka in šestimi vrečicami sladkorja. Pila bom tako, kot se tukaj pije, si je rekla in v kavo zvrnila ves ponujeni sladkor. Srkala je sladko-grenko tekočino in pomislila, da bo po vrnitvi domov morala s kavo prenehati. Zato si zdaj še privoščiči, si je rekla. Slaba vest ničemur ne koristi. Sploh glede na to, da je bilo na zadnjem pregledu vse v najlepšem redu. Vse je v redu, si je rekla, ko je začutila naraščajočo tesnobo, kot bi ji nekdo stisnil roke okoli vratu. Pomasirala se je, pritisnila na akupresurne točke, ki naj bi sproščale napetosti. Plačala je in šla naprej, dihala, gledala, žužnjavi mestni vrvež jo je hitro zamotil.

S težavo se je uprla ponudbi, da jo pričakata že na postaji. V sporočilih, ki so si jih izmenjale, je skušala razložiti, kako zelo se ji bo prileglo, da se najprej sama malce sprehodi in razgleda. Ni vedela, ali sta jo razumeli ali sta le vljudno popustili njenemu vztrajanju. Nazadnje je dobila natančna navodila, kje na glavnem mestnem trgu se bodo srečale. Detajlen opis vogala, med trgovino s sladkarijami in drogerijo, po korakih opisano, kje mora prečkati trg. Ko je, ne da bi morala izvleči telefon in še enkrat preveriti navodila, zakorakala prek prostranega trga in od daleč ugledala dogovorjeno mesto, sta bili že tam.

Stali sta zelo zravnano in zelo mirno. Skoraj enako visoki, le da je bila starejša nekoliko drobnejša in ožjih ramen. V temnosivem svilenem kostimu do meč in v elegantnih nizkih salonarjih, ogrnjena v tanek rjav plašč s krzneni obrobo. Nič na njenem obrazu ni kazalo, da skuša aktivno pretentati staranje –

drobne gubice so ji obroblyale pogled kot fina čipka, sicer pa je bila njena koža neverjetno sijoča. Ničesar ni bilo treba pretentati, videti je bila osupljivo. Na hitro je skušala preračunati njeno starost. Kot bi se za dve desetletji ali tri uštela v izračunu. Ali pa je bila pred njo najbolje ohranjena starka, kar jih je videla.

»Mala Tita,« se je nasmehnila, pokazala pravilne bele zobe in ji podala roko. »Verjetno se me ne spomniš. Nazadnje sem te videla pred enaintridesetimi leti. Imela si sedem let, ravno si začela hoditi v šolo ...«

Tita se je spomnila množice žalujočih pogrebcev, ki so njeni mami stresali roko in jo objemali. Na sedmini sta morala Tita in Samo spoznati nekaj »tet in stricev«, ki so jima vsi po vrsti zatrjevali, da ju je imela babi res rada. Ničesar bolj določnega si ni mogla priklicati v spomin. Tudi babice Milene se je spominjala le v nekaj zabrisanih slikah.

»Bilo je na pogrebu moje uboge sestre,« je nadaljevala ženska. »Kako si ji podobna. Kot da gledam Mileno. Osupljivo.«

Ženska, ki je stala ob njej, je stopila naprej in Titi podala roko.

»Emilija,« je rekla. »Mislim, da se nisva nikoli srečali. Skrajni čas, kajne? Lahko mi rečeš teta, a preferirala bi kar Ema. Saj smo odrasle,« se je nasmehnila. Temne lesketave lase je imela povezane v čvrsto figo. Tita je zrla v njene napete, visoke ličnice, rahlo pordečene ustnice in kožo, ki je bila videti gladka kot svilu. Črn plašč z ruskim ovratnikom je poudarjal dolg, ozek vrat. Oddajala je nenavadno mešanico

energičnosti in elegance. Titi se je zdelo, da bi lahko v trenutku naredila sto sklec ali pa nekaj ur nado-meščala francoskega predsednika. Stavim, da tekoče govori francosko, je pomislila.

»Mene pa lahko kličeš teta Angela,« je rekla starej-ša. »Rada bi, da začutiš, da smo sorodnice.«

Tita je pogledala proti tlom. V svoje posivele super-ge in natrgano vezalko, iz katere so štrlele posamezne niti. Na drugi strani dva para črnih salonarjev, sijo-čih, kot bi si ju pravkar prvič nadeli. Sorodnice.

»Ja, vedno govoriva slovensko,« je rekla Angela, ko so hodile proti stanovanju. »Ko se je Emilija ro-dila, sem sklenila, da je materinščina tista vez, ki jo moram s svojo hčerko nujno vzdrževati. Nobenega dvoma ni bilo, da bo v srbščini zaplavala kot riba v vodi. Slovenščina pa je bila zmeraj najin jezik.«

Tita je hodila med njima in lovila njun enakomerni, a precej dinamičen korak. Zdelo se ji je, da je okoli njih valovil poseben zrak, hodile so naravnost po svoji začrtani poti, mimoidoči pa so skrenili s svojih in se jim umaknili. Marsikdo je ženski tudi pozdravil. Angela je v vsak peti stavek vrinila kak ‚dobar dan‘, Emilija pa je le rahlo pokimala.

»Torej,« je rekla Angela, ko so zavile na mirno ulico, poraslo s kostanji, in se ustavile pred večsta-novanjsko hišo v neizrazitem artnouveaujevskem slogu, »tukaj smo,« in se uprla v masivna vrata. Po

hladnem, kamnitem stopnišču so se povzpele v tretje nadstropje.

»O,« je bilo vse, kar je Tita uspela reči. Stala je v veži in skozi predprostor zrla v prostorno dnevno sobo. Meščansko stanovanje, je pomislila, je tukaj preskromen izraz. Parket se je lesketal kot vodna gladina, prav tako zloščeno je bilo antikvitetno pohištvo. Tu in tam kak kip. Na eni steni je visela ogromna grafika, na drugi strani je na podstavku stala bronasta moška glava. Dolge, svetlosive zavese so bile odgrnjene, skozi velika dvokrilna okna se je pogled širil v krošnje jesensko žarečih kostanjev. Pohištvo in umetnine – da gre za dela velike umetniške vrednosti, je Tita lahko takoj ocenila – bi prostor lahko obtežili, a ker je šlo le za nekaj očitno premišljeno izbranih kosov in ker so visoki stropi dodajali zračno razsežnost vertikale, je soba kar vabila vase.

Ni vedela, kako dolgo je kot očarana deklica zrla v prostor, a njeni spremljevalki sta ves ta čas nemo stali pol koraka za njo. »Prelepo,« je rekla naposled. Postalo ji je nerodno. Odložila je nahrbtnik in se sezula. Ostanke odkrušenega poletnega oranžnega laka na levem palcu so se zasvetlikali skozi luknjico na nogavici. Angela in Emilija sta obesili svoja plašča in obuti zakorakali za Tito.

»Me veseli, da ti je všeč,« je rekla Angela. »Res si želim, da bi tukaj lahko našla prostor zase.«

Tita je stopila za Emilijo, ki ji je razkazala veliko spalnico. Velika, v belo svilnato posteljnino oblečena postelja je ni presenetila. »Spalnico sva z mamo pustili čisto preprosto. Razen tega,« pokazala je na platno

nenavadno razplastenih modrin, »delo dobrega prijatelja. Njegova vizualna poetika se mi zdi dovolj odprta, da zdrži tudi v spalnici.«

Ko ji je razkazala še kuhinjo in balkon, je rekla: »Upam, da boš imela dovolj prostora.«

Titi je bilo nerodno. S Simonom živita na polovici razkazane kvadrature in imata celo dnevno sobico prekrito s preprogami, da skrijeta natrgan linolej pokakane barve. Z vsakim delcem svojega telesa se je počutila revno.

»Morala se bom posloviti,« je rekla Emilija, »čez pol ure začnemo s popoldansko vajo.«

»Kdaj si že rekla, da bo premiera?« je vprašala Angela, ki je ves ta čas skoraj nepremično sedela na zofi.

»Včasih si želim, da nikoli.«

»Prosim, Emica,« je rekla, kakor bi okarala deklico, pogledala Tito in ji pomežiknila.

»Čez pet tednov. Zadnji teden je ansambel čisto razsut. Po poletju so kolegi in kolegice preveč sproščeni. Počitnice ljudi iztirijo. In pri nas to traja globoko v jesen. Pri vas je menda več ... kako se že reče ... delovne etike.«

Do zadnjega gumba si je zapenjala ruski ovratnik. »Draga Tita, se vidiva kmalu. Veselilo me je.«

Ko sta ostali sami, se je Tita zavedela, kako nerodno ji je pred svojo staro teto. Podoba daljne ostarele sorodnice iz Beograda, ki si jo je včasih v domišljiji izrisala pred očmi, ne bi mogla biti bolj oddaljena od ženske, ki je sedaj sedela pred njo. Pomislila je na idejo hlebaste sivolase ženičke s trajno in rožastim predpasnikom, ki jo je o stari teti gojila pred priho-

dom, in se ob tem živčno nasmehnila. Angela jo je gledala pozorno in ne brez preiskujoče radovednosti.

»Kaj je, Tita?« jo je naposled vprašala. Njen glas je bil mehek.

»Emm, nič,« je rekla in se, da bi se izognila Angelinemu pogledu, zazrla skozi okno.

»Velika umetnica si. Z Emilijo sva ponosni nate.«

»Hvala,« je zamomljala in zardela. Spomnila se je velikega naročila svojih kipov, ki je pred nekaj tedni iznenada prišlo iz Srbije. Nekaj dni zatem je prejela Angelino prvo pismo.

»Tvoja dela imam doma. In na kliniki. Vsi prijatelji, ki so poučeni v umetnosti, jih opazijo. Kdor ima oko, vidi.«

»Hvala,« je zamomljala še enkrat. »In hvala za nakup. Če bi ob naročilu vedela, da ste to vi, bi vam jih seveda poslala zastonj.« Spomnila se je, da jima je tisto naročilo pokrilo tri mesece najemnine in bistveno olajšalo nakup večjega avtomobila.

»Kaj pa govoriš, Tita! Umetnost je delo, ki ga je treba plačati. In najpomembneje je, da se tega zave-
daš ti.«

Angela je med govorom živahno gestikulirala z rokami, njene tanke zlate zapestnice so vsakič narahlo zacingljale. Oči je imela svetle in živahne, v njenem pogledu ni bilo prav nič starčevske upočasnenosti.

»Odpočij si. Predvidevam, da si oseba, ki bo z veseljem užila samoto in ki nova mesta rada raziskuje sama. Zato te med vikendom ne bova motili. Bi ti ustrezalo, da se oglasim v ponedeljek okoli treh in

gremo vse tri na kosilo? Mislim, da ima takrat tudi Emica pavzo.«

»Amm, seveda,« je rekla Tita. Ob dejstvu, da se Angela poslavlja, je postala zmedena.

»Oprostite, ampak – a prav razumem, da ste mi odstopili stanovanje? To je res preveč. A boste vi pri ...?«

»Draga Tita,« se je zasmejala Angela. »Res si pristrčna. Tole je najino stanovanje za goste.« Hitro se je zresnila in se spet pozorno zazrla vanjo. »Skromna si. Kot Milena. Ampak vedi – z Emilijo nama je v čast, da si tukaj. Komaj čakava, da se поблиžje spoznamo.«

Ko se je poslovila in se brez vsakršnega navora začela spuščati po stopnicah, je za hip obstala in pogledala proti Titi, ki se je naslanjala na podboj vrat in se objemala z rokama.

»In prosim, da me tikaš. Saj smo vendar sorodnice.«

»Blazno lepo je,« je rekla in zagrizla v marelico, ki jo je malo prej kupila v veleblagovnici na koncu ulice. »Ne znam opisat. Izvenserijsko.« Na drugi strani linije je slišala curek vode in rožljanje posode. »Če bi to stanovanje bilo človek, bi bilo eden izmed tistih ljudi, s katerimi se vsi želijo pogovarjati. Tisti človek, ki s svojo prisotnostjo nikoli ne utruja in nikoli ne dolgočasi in nikoli ne teži. V teh prostorih se tako dobro počutim, da sem čisto ... prerोजना.«

»Kot da bi šla v toplice,« se je zasmegal.

»Ne, bolje. Brez tapisov z geometrijskimi vzorci in brisač v obliki labodov.«

»Kaj pa ti dve teti?«

»Zelo ... fini. Kot druga kasta. In tako urejeni in osupljivi. Kako naj rečem ... kot da ne bi bile v sorodu. Kot bi gledala portret dveh plemkinj. Še zdaj ne razumem, zakaj sta me povabili in zakaj sta tako gostoljubni.« V dlan je spustila rjavo koščico in jo odnesla v smeti.

»Ta stara je sestra tvoje babice, ali kako si že rekla? In potem je tam še neka tvoja teta?«

»Ja, Angela je sestra babice Milene. Škoda, da se babice tako slabo spomnim. Zanima me, ali je bila tudi ona taka dama. Emilija pa je njena hči. Torej mamina sestrična.« Zavzdihnila je in obmolknila. Predstavljala si je svojo mamo ob Emiliji.

Na drugi strani je bilo nekaj trenutkov tišine.

»Vzemi si te dneve za počitek. Saj veš, kaj je rekla zdravnica. Počivaj in poslušaj svoje telo. Dihaj.«

»Kaj pa misliš, da delam? Pazim nase.«

»Mislil sem samo ... če ti bosta vcepljali kak občutek manjvrednosti, se jima ne pusti. Pa tudi če bosta kaj vohljali glede tvoje mame ... Saj veš. Izogibaj se situacijam, ki bi te preveč vznemirile.«

Tita je molčala.

»Miška?«

»Saj nisem neumna,« je rekla in se spet zavila v molk. Zadnje tedne je Simon z njo ravnal, kot bi bila še posebej lomljiva skodelica. Prosojen porcelan. Njegova nova, skrbna narava jo je jezila. Ni si predstavljala, da bi lahko postal takšen. Zaskrbljenost, pomešana z zadržanim, a vznemirjenim pričakanjem, je prevečevala tudi njo, a njegovo nenehno

opominjanje ji je šlo na živce. »Saj ne boš odslej vedno tak?« mu je zabrusila nekaj dni, preden je odpotovala, ko ji je predlagal, naj si vsak dan meri krvni tlak.

Cel vikend je deževalo. Tita je stikala po stanovanju, se pretegovala, posodabljala svojo spletno stran in veliko spala. Svilena posteljnina jo je spominjala na oblake. Na njih je spala trden, globok spanec. Noči brez sanj so bile zanjo prava milost. Nobenih zatikajočih vrat, nobenih vrvi, nobene hladne, trde kože, nobenega paničnega, zadihanega teka na mestu, ničesar. Bele noči brez pomenov. In jesensko obarvani kostanji na drugi strani.

Emilija je bila navajena govoriti o »moji psihoterapevtki«, »moji dietetičarki«, »moji trenerki« in tako naprej. O tem, da svoje telo in psiho redno servisira, je govorila kot o najbolj samoumevni plati življenja. Kot bi povedala, da si vsako jutro zdrgne zobe, je rekla:

»Moja psihoterapevtka pravi, da sem svoje narcisistične poteze že zadovoljivo sanirala. Hkrati pa narcisizma ne moremo enačiti z asertivnostjo. Kaj bi ti rekla, mama?«

Angela je žvečila v sopari kuhanega lososa. Ne Angela ne Emilija nista med prehranjevanjem spustili niti najmanjšega mljaska ali cmoka. Tita je opazovala njune neme, premikajoče čeljusti in se spraševa-

la, ali obstaja tudi »osebni svetovalec za bonton pri mizi«, ki sanira vsakršne človeške zvoke žvečenja.

»Mislim, da so ti tvoje osebne poteze v teatru pomagale. Če bi stala ob strani, se ne bi mogla prebiti proti vrhu.«

»Kot ženska moraš biti dvojno asertivna,« je rekla Emilija in pogledala Tito, ki se je medtem mučila s školjkami na svojem krožniku. Prste, po katerih se ji je cedila marinada, je nerodno brisala v prticek in jih, kadar je ženski nista gledali, s tihim mljaskom obliznila.

»No,« je dodala Angela, »predvsem moraš biti dobra v tem, kar počneš.«

Že celo uro so, potem ko so naročile, pri čemer je Tita obupano zrla v meni, natisnjen na skopih dveh straneh in napisan v srbščini in francoščini, kjer ni, razen cen, razumela ničesar, govorile o delu. Titi je bilo sprva neprijetno, ker ni vedela, kaj Angela in Emilija pravzaprav počneta, a hitro je razbrala, da je Angela upokojena zdravnica in solastnica zasebne klinike, Emilija pa koreografinja.

»Ko se kot balerina upokojiš – kar je brutalno zgodaj – se marsikatera znajde v nekakšnem vakuumu. Vrhunske plesalke, ki so dobesedno na svojih telesih ustvarjale razprodane gledališke sezone, se kar naenkrat znajdejo v situaciji, ko jim sistem odmeri preostanek delovnega življenja na kakšni predmetni izpostavi državne baletne šole. Lepo vas prosim! Medtem se naši moški kolegi – in neredko tudi nič kaj presežni člani baletnih ansamblov – udobno namestijo v raznih strokovnih svetih. Jaz sem jim dala

jasno vedeti, da ne grem sedemletnic učiti plieja, temveč da bom delala predstave. Pa ne misli, da so to vsi zlahka sprejeli. Koreografija je v očeh mnogih še zmeraj moška zadeva. Kot režiranje ali dirigiranje. Poustvarjalka, da. Šefica, ne.«

»Emilija, nikanar tako črno-belo. Dobro veš, da te je Milivoj že od vsega začetka podpiral. Kot še marsikdo,« je rekla Angela in si s prtičem obrisala koticke ustnic, ki se, kakor je opazila Tita, med jedjo sploh niso umazali.

»Milivoj,« je rekla Emilija in se vnovič obrnila proti Titi, »umetniški vodja. Zdaj direktor našega teatra. Mamin dober prijatelj. Res je. Seveda so bili zmeraj ljudje, ki vidijo onkraj pričakovanih vlog.«

Ki vidijo veze in poznanstva, je pomislila Tita.

»Tita,« se je spet vmešala Angela, »bombardirava te z najinimi zgodbicami. To je gotovo nadvse utrudljivo in nezanimivo zate. Povej, kakšna je bila tvoja pot.«

Začelo se je z nakitom. Rjavkasta, ravno prav uporna in ravno prav voljna snov jo je tako privlačila, da je namesto na predavanjih ure in ure sedela za svojo mizo v študentskem naselju in pod prsti gnetla na stotine kroglic, ovalov in drobcenih stožcev. Življenje, kot ga je poznala dotlej, je bilo nanizano iz razpadanja. Vsaka oblika se je hitro razdrla, nič ni moglo obstati in predvsem, naj se je še tako trudila, zoper to ničesar ni mogla storiti. »Niti rok niti

gline nisem imela, ničesar, vsemu sem bila le priča,« je mnogo let zatem pripovedovala Simonu. Da lahko z rokami iz nedoločne gmote oživlja oblike, se ji je zato takrat zazdelo edino oprijemališče. Nakit je začela prodajati in si s prvimi prihranki kupila vreteno. Oboževala je simetrične, a mehke in zaobljene linije skodelic in posod, v katere je med vrtenjem vtiskovala svoj prijem. Vsaka je bila kot edinstveno telo – ko je gladila površino, je imela občutek, da gladi kožo, kadar je vzela modelirko in v izdelek vrezovala drobne vzorce, se ji je zdelo, da v kožo vrisuje prstni odtis, drobne gube, majhne, zaceljene ranice, neboleče brazgotine. Udeleževala se je sejmov, ob nedeljah prodajala izdelke na stojnici v središču mesta, postavila svojo spletno stran. Živela je skromno, a je živela. Nekaj let se je vsako jutro zbujala začudena, da je njeno življenje tako mirno. Da živi brez zaprtih vrat, hlipanja, praznih tablic tablet na tleh kopalnice, da ob prihodu domov prižge luč brez hromečega strahu pred tem, kar jo bo pričakalo. Pričakale so jo obline gline, tihe, pripravljene, brez razpok. Na akademijo se je vpisala, ko je njene izdelke na nekem sejmu opazil profesor kiparstva. Dolgo časa je med prsti vrtel enega izmed njenih čajnikov, ki sploh ni bil podoben čajniku, temveč, kot je opazila, ko ga več mesecev ni mogla prodati, sključenemu, žalostnemu slonu. »Škoda te je za luštkane šalce. Razmisli, ali bi prišla študirat kiparstvo.« Ideja je bila preveč drzna, da bi si nanjo brez spodbude sploh upala pomisliti, in preplašeno je opazovala, kako v njej narašča želja po študiju umetnosti. Ko je tresoča in bleda v veliki avli

čakala na sprejemni izpit, je spoznala Simona. Svojo napetost je sproščal tako, da je neprestano govoril, a njegovo dobrodušno pleteničenje jo je v trenutku pritegnilo. Četudi so njo, za razliko od njega, sprejeli, sta ostala v stiku. Med učnimi leti na akademiji je kljub preizkušanju vseh zahtevanih materialov in tehnik ostala zvesta glini. Naučila se je reči: »Glina je moj primarni izraz.« Naučila se je, da se ob tem ne opravičuje.

»Nič posebnega,« je rekla Tita. »Vedno sem rada ustvarjala z glino.«

»Pa si imela doma pri tem dovolj podpore?« je mehko vprašala Angela.

Nikoli ni imela niti podpore niti nepodpore. Ničesar ni bilo. Kadar je imela občutek, da jo je mama vsaj bežno zaznala, je bilo to že veliko. Ogromno.

»Začela sem v času študija. Takrat ...«

»Takrat ko tvoje mame več ni bilo.«

»Ja,« je rekla Tita in se prisilila, da na stišani Angelin ton ne bo odreažirala s hvaležnostjo in krhkostjo. »Vpisala sem namreč ekonomijo, a sem študij že po prvem semestru opustila in se posvetila oblikovanju nakita. In kasneje lončarstvu. Od tega,« uporno je dvignila pogled, »se je dalo preživeti.«

Emilija jo je pozorno pogledala in počasi rekla: »Vesela sem, da ti očitno ni treba več delati le na komercialnih projektih.«

»Namesto ljudi, ki iščejo kaj lepega za darilo, me zdaj subvencionira kulturno ministrstvo,« se je zasmejala in izpraznila svoj kozarec chardonnayja. Angela in Emilija sta pili jantarno vino, ki ga sama niti

slučajno ne bi znala naročiti. Lahko bi le pokazala s prstom in rekla: To.

»Brez dvoma je državi v interesu, da podpira vrhunsko umetnost,« je rekla Angela. »V Sloveniji ni tako slabo. Veliko se pogovarjam s svojimi prijatelji iz Ljubljane. In berem, vsa ta leta sem ostala naročena na slovenske časopise. Mislim, da se v Sloveniji preveč pritožujete. Vse jemljete tako osebno. Koliko kujanja. To mi je v Beogradu všeč, zamere se tukaj odvijejo hitro. In na odprti fronti. In, če se le da, s humorjem.«

Razen kadar se ne, je pomislila Tita, a ostala tiho.

»Kakorkoli,« je vskočila Emilija, »veseli sva, da ustvarjaš in da si prepoznana. Tvoje skulpture ... govorijo.«

»Hvala,« je rekla Tita, pomahala natararju in naročila še en kozarec vina. Kmalu bom morala nehati piti. Samo še te dni si bom malce privoščila, je pomislila. Ko je natarar na tankem pladnju prednjo postavil sveži kozarec, se je počutila tako odraslo.

»Stara?« je ponovila. Zdravnica je pokimala. »Pri vaših letih že obstajajo določena povečana tveganja.«

V resnici je vedela. V resnici je o tem pred nekaj leti veliko razmišljala in se trpinčila z občutkom, da se mora odločiti. A občutek je prešel, zaposlovala so jo druge reči in s Simonom odtlej nista govorila o tem. Zgodilo se je povsem nenačrtovano. Ko je neke sobote prišel domov, ga je pričakala z »ne boš

verjel«. Še sama ni mogla verjeti. Simon je reagiral s tolikšnim veseljem, da je posumila, da si je tega ves čas po tihem želel, a ji ni hotel ničesar sugerirati.

Zdravničino opozorilo o njeni starosti je zato ne bi smelo presenetiti. A svoja leta je le redko občutila. Starost si je je zdela drugotnega pomena. Ker tudi poprej nikoli ni točno vedela, kaj naj bi pomenila mladost. Tisto, kar je v njenem primeru zares štel, je bilo dejstvo, da je njeno življenje, odkar je v roke dobila gnetljivo snov rjavkaste barve, postajalo vedno srečnejše. Njeno štetje se je začelo v študentski sobici pri devetnajstih letih. Po polovici življenja, je pomislila, ko je v preprostem izračunu opazila popolno simetrijo. Devetnajst plus devetnajst. In zdaj tole. »Veš kaj,« je rekla Simonu, ko sta odhajala iz ambulante, »je že moralo biti tako.«

Angeli in Emiliji tega seveda ni nameravala povedati. Četudi je bila Angela zdravnica, se ji je zdelo, da se ju njeno notranje življenje prav nič ne tiče. Sploh pa se je zdelo, da ju zanima predvsem njena kariera. Tudi o njima ji je uspelo razvozlati le kup službenih podrobnosti. Angela, ki je menda polovici beograjske smetane pomagala do lepše kože, Emilija, ki je po letih solističnih baletnih vlog postala priznana koreografinja. Zato jo je presenetilo, ko je Emilija sredi pogovora rekla:

»Želim si, da bi Srna lahko bila z nami. Včeraj sem ji pripovedovala o tebi. Tako si te želi spoznati, a je

žal preveč zaposlena s predavanji, da bi za par dni priletela domov.«

Tita je dvignila pogled iznad svojega pudinga z nemogočim francoskim imenom. »Kdo?« je vprašala.

»Srna, moja hči,« je odvrnila Emilija.

»Hči?«

»Nisi vedela?«

»Kako pa naj bi vedela?« je rekla Angela in odložila skodelico kave na tanek, z zlatom obkrožen krožniček. Zazrla se je mimo Tite, nekam v daljavo.

»Pravzaprav je žalostno,« je počasi nadaljevala, »da tako slabo poznaš svojo družino. Kot bi med Beogradom in Ljubljano v vseh teh letih zrasel ... nepremostljiv zid. Žalostno, a seveda,« pogled je izostrila in ga zavrtala v Tito, »nisi ti, draga Tita, prav nič kriva za to. A sedaj bo drugače, kajne?«

Njene tanke zapestnice so zacingljale, ko je obe zapestji narahlo položila na rob mize. »Kajne?«

Tita, ki si je pravzaprav želela le do konca uživati v slastnemu spoju vanilje in mandljev, je pokimala. Nikoli ni bila vajena o družini razmišljati kot o posebno povezani celici, kot o zavetju ali skupnosti ljudi, ki si pomagajo, ki si čas želijo preživljati skupaj in ki drug drugega zanimajo. Če je bila družina mreža, je bila njena polna lukenj, takšna, na katero ne računaš, mreža, ki ni v uporabi. Nekaj bežnih, neostrih spominov na babico Mileno, nekaj zgodnjih družinskih prizorov, v katerih je bil udeležen njen oče. Mama je v njenih spominih nanizana kot zaporedje neostrih, nesimetričnih, razsutih delcev. Samo, ki je, ko je ona končevala gimnazijo in skušala skrbeti za mamó – ali

vsaj za stanovanje –, šel v Nemčijo in tam ostal. A razen brata, ki jo je v Dortmund povabil vsak božič, da je v njegovi natrpani hiši preživela nekaj dni v družbi ljudi, ki so se nenehno prerekali, vreščali in imeli ob tem ves čas prižgano televizijo in radio hkрати, ni imela nikogar. Njene tri male, spakljive nečakinje z rožnatimi plastičnimi diademi v laseh, napol plešast moški, v katerega se je spremenil Samo, in njegova mala žena, ki je, se je zdelo Titi, nenehno pospravljala. To je bila njena družina. Čutila je hvaležnost, da so jo vsako leto decembra povabili medse in da je za vsak rojstni dan dobila doma narejeno čestitko in par rokavic. Čutila je zadovoljstvo, da ta družina živi svoje ne preveč vznemirljivo življenje in da je v nobenem smislu ne potrebuje. To je bilo vse. Nikogar drugega ni bilo. Nobenega drugega občutka do živih. Zato jo je Angelino poudarjanje sorodstva medlo. Bila je polaskana ob velikodušnosti in pozornosti, s katero sta jo ženski gostili, obenem pa si je želela reči: Ampak saj se sploh ne poznamo.

»Srna v Londonu študira *development studies*,« je rekla Emilija, ki je očitno tudi svojo hčer morala takoj identificirati skozi njeno profesionalno pot. »Kako se to prevede?«

»Razvojne študije,« je rekla Angela. »Srna si je že od nekdaj želela delati za Združene narode.«

»Zmeraj sem jo spodbujala, da sama izbira svoje cilje. Edino, pri čemer sem vztrajala, je bilo, da mora svoje cilje znati videti. In poznati pot do njih.«

»Zakaj pa ravno London?« je vprašala Tita, četudi je ni presenetilo. Presenetilo bi jo, če bi Srna študirala v Beogradu.

»Njen oče je tam. Na ambasadi. Vedno je bila malce ... očijeva hčerkica.« Ob zadnjih besedah je v Emilijinem glasu zablislila sled posmeha.

»Ampak kar sva ti hoteli povedati,« je spet vskočila Angela, »je to, da je Srna v mislih z nami.«

»Če bo kdaj v Ljubljani, je več kot dobrodošla,« je rekla Tita in dodala, »četudi ji lahko ponudim le kavč v dnevni sobi.«

»Saj je humanitarka. Bi se že prilagodila,« je rekla Emilija in se na kratko posmejala.

Angela je iz torbice izvlekla telefon in na hitro, brez starčevskega zmedenega strmenja, podrsala po albumu, se nazadnje ustavila in zaslon obrnila proti Titi.

Na posnetku je v travi sedela vitka lepotica v športni opravi, v naročju stiskala malega belega psa in se na široko smehljala. Njen nasmeh ni bil le nenavadno lep in pravilen, temveč tudi iskreno, neskajeno, nedolžno zadovoljen. Ta punca še ni izkusila nesreče, je pomislila Tita. Na naslednji sliki so na klopi pod cvetočo magnolijo sedele vse tri. Srna je z eno roko objemala mamó čez ramo, z drugo pa držala babičino dlan. Angela in Srna sta gledali Emilijo, ki je bila očitno sredi stavka, in se nečemu na vsa usta smejali. Bila je fotografija dolgega, prelepega pomladnega dne. Nekdo jih je, ne da bi opazile, fotografiral, brez poziranja, brez priprave, tem ženskam, je pomislila, se za sanjsko lepe podobe ni treba truditi. Ženske

brez truda. Te ženske, je pomislila Tita, so uspešne in lepe in zdrave in srečne. Kot v pravljici.

»Kot v pravljici,« se je slišala reči.

Angela in Emilija sta se spogledali.

»Ni pravljica,« je rekla Angela in z očmi spet zavrtala v Tito, »le niz pravih odločitev.«

»In načel, ki jim sledimo,« je rekla Emilija. Kustom je dvignila kozarec in izpila požirek jantarne tekočine.

»Sploh pa pravljice malikujejo prince, kajne?« je dodala. »Resničnost pa princev ne potrebuje.«

Zgodilo se je, ko ji je velika posoda, ki jo je naredila po vzoru neke poznoantične žare, ob prestavljanju iz peči proti policam na drugem koncu ateljeja zdrsnila iz rok. Morda zato, ker je tako zamaknjeno zrla v dokončano oblost v spoju z nenavadno svetlim, sivkastim odtenkom gline, ki jo je sama izkopala ob Savi. Nobenega dela ne dokončam, si je mislila, jaz ga naredim do polovice, drugo polovico opravi ogenj. Med ustvarjanjem ni mogla nikoli natančno vedeti, kakšna bo posoda ali kip na koncu, in trenutek, ko je odpirala peč in prvič ugledala, kaj je pravzaprav naredila, jo je vsakič navdal z drgetajočim vznemirjenjem. Takrat je bila še posebej navdušena nad ustvarjalno in nepredvidljivo silo toplote in pomislila je, da so proporci, svilnato pravilen obod in elegantna krivina pri vratu tako skladni, da v rokah drži popolnost. Svoje poprejšnje delo je uzrla zgolj

kot šepavo poskušanje, začetniške napake, jeclja-
joči trud. *Dovršeno* je bila beseda, ki ji je prihajala
na misel. Morda je bila v tistem trenutku preprosto
preveč presenečeno zadovoljna, da bi na tleh opazila
kabel. Narahlo se je spotaknila, ujela ravnotežje, a iz
prijema izgubila posodo. V hipu jo je skušala zaščititi
s telesom, jo nekako obvarovati pred tlemi, zato jo
je v nerodnem obratu z bokom in kolenom še neko-
liko odbila od sebe. Top udarec je posodi odlomil
del zgornjega dela in odkrušil del trebuha. Obležala
je na tleh, ranjena, a živa. Tita se je sklonila k njej,
sedla na tla in jo skušala ponovno postaviti. Ob tem
je ugotovila, da se je odlomil tudi del dna, zato je zdaj
stala rahlo postrani. Malce sključeno, a kljubovalno.
Pogladila je ostra mesta, kjer je izgubila dovršeno
obliko. Videla je, da je pred njo umetnina. Dokončal
je ni ogenj, dokončal jo je udarec.

»Ves dan sem pohajala po mestu. Nekaj stvari ski-
cirala. Nekatere oblike so me kar navdušile. Tole je
res kraj, v katerega se človek lahko ves potopi. Ne
pa Ljubljana, kjer lahko brodiš kvečjemu do kolen.«

Na drugi strani je zaslišala kratek smeh in takoj re-
snejši glas: »Mogoče ni dobro, da si cel dan na nogah.«

»Ne skrbi, trikrat sem se usedla na kavi.«

»Tudi to ni dobro. Saj veš, kaj ti je rekla ...«

»Glej, v redu je. Tretja je bila brezkofeinska.«

»Rad bi samo, da ... narediva vse prav.«

Slonela je na okenski polici in zrla v kostanje.

»Ko pridem domov, bi se rada takoj lotila dela. Tukaj sem dobila nekaj dobrih idej. Komaj čakam, da se vrnem v atelje. Saj veš, kako mi koristijo odklopi. Tista kupolasta streha, ki sem jo videla na nekem trgu. In dialog s stolpnico v ozadju. Mislim, da bom delala na celi seriji ...«

»A se veseliš?« jo je prekinil.

»Seveda se.«

»Mislim ... tega. Kar se nama, nam dogaja.«

»Simon, itak. Kaj je spet?«

»Zakaj se ne pogovarjava o tem?«

»Saj se ni nič novega zgodilo. Če bo karkoli, ti bom takoj povedala.« Slišala je njegovo dihanje.

»Tem svojim tetam nisi še ničesar omenila?«

»Jutri sem vabljen k Angeli domov. Na večerjo. Mogoče takrat. Če bo tako nanese.«

Čez nekaj minut je odvrгла telefon in se zavila v tanek plet, ki je bil kot pregrinjalo razprostrt čez kavč. Glavo je naslonila na naslonjalo in se prijela za trebuh.

»Bejbi bu, bejbi bu, a si tu?« je zabrundala.

»Največ, kar lahko naredite, je, da v tem času poskrbite za svoje dobro počutje,« ji je rekla sestra. »Vse to je popolnoma naravno.« Za razliko od odsotne, skoraj hladne ginekologinje jo je sestra na zadnjem pregledu pobožala po roki in se ji toplo nasmehnila. »Pa na internetu si poglejte za kakšne dihalne vaje.«

Hodila je preverjat, ali še diha. Kadar je imela slabe tedne, je vsakič, ko je prišla iz šole in jo našla v po-

stelji, roko položila pred njena usta, dokler je ni segrel mamin zadah. Nato je spekla jajca in popekla toast, pripravila tri krožnike, pomila posodo od zajtrka. S Samom sta navadno jedla sama. Zvečer, ko je dremala pred televizijo in je Samo v svoji sobi igral igrice, je slišala, kako je mama pridrsala v kuhinjo in v mikrovalovki pogrela umešano jajce. Vedno je prisluškovala zvokom. Tiho rožljanje. Tanko ropotanje stekleničke tablet. Natakanje vode. Požirki. Štela je njene požirke. En požirek za vsako tableto, ki jo je potisnila po grlu. Ko se je vračala iz kuhinje, je včasih obsedela pri njej pred televizijo. Tita si je ni upala pogledati. Gledala je le scefране robove njene blede vijolične frotiraste halje. Po nekaj minutah je imela navado reči: »Spat grem,« in oddrsala je nazaj v spalnico. Včasih se je ustavila na pragu in jo odsotno vprašala: »Šola gre?»

Kljub Angelinemu prigovarjanju, da bi jo prišla iskat Emilija, »da ji je tako rekoč spotoma«, je naročila taksi. Peljal jo je v mirno sosesko, kjer so se med vilami dvigovali redki, novejši bloki. Tu in tam je tuja zastava nakazovala na kakšno veleposlaništvo, videla je nekaj tekačev, sicer pa je bilo na ulicah – za razliko od ostalih predelov, kjer se je sprehajala v prejšnjih dneh – le malo ljudi. Naposled se je znašla pred velikimi steklenimi vrati. Med maloštevilnimi priimki je s težavo razpoznala črke, ki so tvorile Angelinega, in pritisnila. Na kameri je zagledala obraz stare tete.

»Kar naprej. Sedmo, najvišje nadstropje.« V dvigalu si je na hitro spustila lase in si jih razčesala s prsti. Za frizuro ji je vedno zmanjkalo časa.

Vrata so se odprla in za njimi je stala mala, okrogla ženska s temnosivimi lasmi. Tita je najprej pomislila, da stoji pred napačnim stanovanjem.

»Gospoda Tita. Izvolite,« je rekla in v veži stala ob njej, da bi vzela in obesila jakno.

»Ammm, saj lahko sama,« je rekla. A ženska je njeno razvlečeno zeleno jakno že obešala na obešalnik in jo odnašala v garderobo. Na nizki omarici je opazila kupček zloženih belih brisačk. Ženska se je vrnila, vrhnjo vzela v roke, vanjo usmerila pršilko, jo omočila in rekla: »Za cipele.«

Tita je zavohala blag vonj citrusov in z brisačko obrisala podplate svojih superg. Bizarno, je pomislila. Končno bom imela za Simona res zabavno anekdoto. Obstala je in se zazrla v žensko. Ta je od nekod potegnila novo steklenico s pršilom in rekla: »Želite da osvežite roke?« Tita je dovolila, da ji je nov, tokrat rahlo cvetlični vonj ovlažil dlani in jih, ker ni vedela, kaj se od nje pričakuje, narahlo podrgnila drugo ob drugo.

»Ljuba Tita!« Angela se je pojavila iz notranjosti stanovanja, stopila bližje in jo objela. Čez temnozele- no žametno obleko je imela zavezan rožnat predpasnik. Kot bi se zavedela hecne kombinacije, je opravičujoče rekla: »Kuham.« Titi se je ceremonija s čevlji v hipu zazdela logična – seveda si ni mogla predstavljati, da bi Angela pod fino, dolgo obleko nosila copate.

Nato se je obrnila proti ženski, ki je stala v kotu, kot bi čakala na njeno povelje.

»To je gospa Slađana. Pomaga mi pri gospodinjskih opravilih. Pravi angel.«

Tita se je ženski na hitro nasmehnila. Bilo ji je nerodno. Prvič je videla služkinjo, kot bi ji rekla sama. V angele namreč ni verjela. Sledila je Angeli v prostrano dnevno sobo, ki so jo z dveh strani obdajala celostenska okna. Gledala je večerno mestno veduto, sestavljeno iz eklektično razporejenih osvetljav. Želela je sestri in skicirati razgled, a jo je stara teta popeljala naokoli. Po prostoru je bilo razporejenih več kavčev in foteljev in med njimi nekaj nizkih mizic, ob oknu pa je kraljevala ogromna lesena miza, okoli katero je bilo postavljenih dvanajst stolov vseh slogov in trendov. »Tole je dnevna soba in jedilnica. Všeč mi je, da je vse v enem. Da lahko večerjamo in se potem premaknemo v kak udobnejši kotiček. Rada gostim prijatelje. Pridi, da ti pokažem še knjižnico,« je rekla. Znašli sta se v nenavadni sobi, z vseh strani obdani z visokimi knjižnimi omarami. V enem kotu sta bila postavljena dva usnjena fotelja, na drugi strani je bil klavir. »Razglej se, jaz grem dokončat večerjo. Emilija bo vsak hip tukaj.«

Sprehajala se je ob policah in hitro našla red. Eno steno je prekrivala medicinska literatura, drugo, zaradi velikih vrat nekoliko manjšo, stvarna, tretjo leposlovje v slovenščini in srbsčini ter četrto leposlovje v drugih jezikih. Pred polico z medicinsko literaturo je na ličnem železnem podstavku zagledala tudi enega izmed svojih kipov. Jajčasto temnorjavo skulpturo

s težko, sijočo glazuro, ki jo je prekinjala globoka vdolbina udarca. Ko je pakirala naročilo, si ni mislila, da bo kip kmalu zagledala sredi osebne knjižnice svoje stare tete. Na klavirju sta ležala dva notna zvezka, zdelo se ji je, da imeni skladateljev pozna. Notni zapis je bil narahlo popisan s svinčnikom, tu in tam je bila kakšna nota obkrožena z rdečo barvico. Spomnila se je sošolk, ki so v osnovi šoli obiskovale glasbeno šolo. Ko je katera na rojstnem dnevu zaigrala kakšno znano pesmico, ji je po tihem zavidala. O popoldanskih dejavnostih nista ne ona ne Samo niti sanjala. Oddrsala je nazaj v dnevni prostor in komaj tedaj ugledala stopnice iz svetlega lesa, ki so na drugi strani vodile v zgornje nadstropje. Ob stopnicah so bila na stežaj odprta vrata, od koder so prihajali pridušeni zvoki Angele in Slađane.

Slađana je v pomivalni stroj zlagala umazano posodo, Angela pa se je sklanjala nad nekaj, kar je ravnokar vzela iz pečice. Dišalo je po marelicah. Tita ni bila presenečena, da je bila kuhinja velika kot prostorna garsonjera, z ogromnim otokom na sredini in številnimi napravami, ki jih je prvič videla.

»Bi lahko skočila na stranišče?«

Angela se je presenečeno obrnila. »Seveda. Slađana, jo prosim pospremite ...«

Ko je spustila vodo, je slišala odpiranje vhodnih vrat in Emilijin glas.